

Om social kontrol og udfordringer ved brugen af begrebet

Brian Arly Jacobsen, Københavns Universitet

Abstract

I denne artikel diskuteres det flerdimensionelle begreb ”social kontrol”. Jeg trækker tråde fra de tidlige teoretikere som Émile Durkheim og frem til nutidens udfordringer og anvendelser af social kontrol. Ved at analysere både det teoretiske fundament og de praktiske implementeringer af social kontrol, søger artiklen at belyse, hvordan begrebet har formet, og fortsat former, vores forståelse af samfund. Den analyserer social kontrol inden for forskellige institutioner såsom religiøse grupper og staten, samt begrebets anvendelse i diskussioner om integration og ’negativ social kontrol’ og diskuterer problematikkerne ved brugen af social kontrol, herunder spændingen mellem individuel frihed og social orden. Artiklen reflekterer over, hvordan social kontrol kan fungere som både en nødvendighed for samfundets stabilitet og som en potentiel kilde til undertrykkelse.

Nøglebegreber: Social kontrol, integration, religiøs social kontrol, negativ social kontrol, æresrelateret social kontrol

I denne artikel undersøger jeg det komplekse og flerdimensionelle begreb ”social kontrol” fra dets historiske rødder til dets nuværende anvendelse og udfordringer. Ved at spore begrebets udvikling fra de tidlige teoretikere som Émile Durkheim til dets nuværende forståelse(r), sigter artiklen mod at belyse, hvordan social kontrol som begreb har formet og fortsat former vores forståelse af samfund. Med en dybdegående analyse af både de teoretiske fundament, religiøs social kontrol og danske myndigheders praktiske implementeringer af social kontrol, undersøger jeg, hvordan dette begreb opererer inden for forskellige institutioner som religiøse grupper og staten. Videre adresseres de problematikker, der følger med brugen af social kontrol, herunder spændingen mellem individuel frihed og social orden. Artiklen inviterer til en refleksion over, hvordan social kontrol både kan fungere som en nødvendighed for samfundets stabilitet og som en potentiel kilde til undertrykkelse og udelukkelse samt konsekvenserne af den politiserede brug af begrebet i dag.

I 1893 anvendte Émile Durkheim (1858–1917) begrebet ”social kontrol” i sin bog *De la division du travail social* (Om den sociale arbejdsdeling, 1893), hvilket var et af de

tidligste tilfælde – måske det første – af brugen af termen inden for sociologien.¹ Dette var før de amerikanske sociologer Albion Woodbury Small (1854–1926) og George Edgar Vincent (1864–1941) introducerede begrebet i en sociologisk afhandling i 1894. Kort efter fulgte den amerikanske sociolog Edward Alsworth Ross (1866–1951), som bidrog yderligere til teoretiseringen af begrebet ved at skrive artiklen ”Social Control” i 1896, der blev offentliggjort i et amerikansk sociologisk tidsskrift og kort efter bogen *Social Control: A Survey of the Foundations of Order* (1901). De tre sidstnævnte forfattere spillede en central rolle i udviklingen af teorien om social kontrol i sociologien.

Nogle tidligere socialfilosoffer har spillet en rolle i udviklingen af tankerne bag social kontrol som eksempelvis Thomas Hobbes (1588–1679) med sit værk *Leviathan* fra 1651, der diskuterer social orden og hvordan staten udøver denne ved hjælp af civil og militær magt. J.J. Rousseau (1712–1778), som i sin *Samfundskontrakten* fra 1762 indleder med de berømte ord: ”Mennesket er født frit, og det er overalt i lænker”. Den sociale samfundskontrakt indebærer i dette perspektiv social kontrol – fællesskabets tvungende nødvendighed for fællesskabets opretholdelse.

I begyndelsen af det 20. århundrede blev begrebet udvidet og nuanceret af flere sociologer. Edward A. Ross beskrev i 1896 og 1901 social kontrol som samfundets reaktion på afvigende adfærd og understregede, hvordan forskellige institutioner, som skoler, kirker og familier, spiller en rolle i at regulere adfærd (Ross 1896; 1901). Han definerede ”social kontrol” som den indflydelse over individets mål og handlinger, som udøves på gruppens vegne. En dominans, der ikke er tilfældig eller hændelig, men målrettet og bevidst fra begyndelsen.

Hvis man følger teoriens præmis, findes der intet samfund, ingen social orden, uden social kontrol. Spørgsmålet er, hvad den sociale kontrol indebærer, hvilket rationale den er et resultat af. Begrebet rører ved sociologiens *raison d'être* – social kontrol eller lignende begreber har stået i centrum af sociologien helt fra begyndelsen af faget til at beskrive de måder, hvorpå samfund organiserer sig, bliver integreret og skaber orden, som individer mere eller mindre frivilligt følger.

I sociologiens oprindelse tjente ”social kontrol” som et centralt begreb til at knytte sociologi til socialfilosofi og som et analytisk perspektiv på hele samfundet. I sin klassiske forstand henviste det til en social gruppes evne til at regulere sig selv. Begrebet gav grundlag for integration af teori og forskning frem til 1930'erne. Mens den traditionelle brug af begrebet social kontrol har været en del af sociologien frem til vor tid, er udtrykket i den offentlige samtale i dag omdefineret til at betyde socialisering eller social undertrykkelse. Enten skal den klassiske betydning anvendes, eller også skal der udvikles et nyt begreb til at henvise til de sociale gruppers evne til at gennemføre selvregulering, hvis teori og forskning skal beskæftige sig med makrosociologi i avancerede moderne samfund.

¹ I artikler om begrebet social kontrol er det som oftest E. A. Ross, der nævnes som den første til at anvende begrebet i sin artikel fra 1896 (se ex. Mannheim 1940, 268; Janowitz 1975, 88; Gordon 2007, 248), men Durkheim anvendte begrebet allerede i 1893. På fransk: ”controle social” (Durkheim 1926, 188).

I den mest grundlæggende betydning refererede ”social kontrol” til et samfunds evne til at regulere og integrere sig selv efter ønskede principper og værdier. Sociologisk analyse har til opgave at udforske de betingelser og variabler, der virkeliggør dette mål.

Durkheims begreb om social kontrol

Sociologer, der har brugt begrebet social kontrol, har fulgt en af sociologiens grundlæggere, Comtes (1798–1857), intellektuelle program, for hvem det centrale problem med sociologisk analyse var industrialiseringens indvirkning på den sociale orden og konsekvenserne af individualiseringen på den moralske orden - en orden der i høj grad var religiøs (dvs. kristent) informeret før industrialiseringen (Wernick 2001). Man kan oversætte meget af den sociologiske litteratur om makrosociologi til en forståelse af begrebet social kontrol, f.eks. Durkheims begreber om anomali og Webers begreb om autoritet, men hvis man gør det, ville det skjule – frem for at tydeliggøre – de spørgsmål, som de rejste med deres begrebsliggørelse af problemfeltet.

De centrale temaer i Durkheims forfatterskab korresponderer med den tidlige formulering af begrebet social kontrol og er således et beslægtet aspekt af begrebets intellektuelle historie. Ved at læse Durkheims *Om den sociale arbejdsdeling* (dansk udgave 2000) kan vi få indsigt i hans begreb om social kontrol og dets relevans i en moderne dansk sammenhæng.

Durkheim fremhæver i bogen, hvordan private forpligtelser gradvis erhverver en offentlig karakter, idet de ikke blot skabes gennem individuelle kontrakter, men også gennem sociale normer og forventninger: ”Samtidig med at de familiemæssige forpligtelser bliver mere talrige, antager de kort sagt, som man siger, en offentlig karakter.” (Durkheim 2000, 203). Durkheims observation er særdeles relevant i den danske kontekst i dag. Danmark, med sin velfærdsstatsmodel, har set en øget statsrolle i mange aspekter af borgerens liv i det 20–21. århundrede. Staten griber ind i alt fra børneopdragelse til ældrepleje, hvilket for nogen kan synes som en overtrædelse af privatlivets fred. Men dette kan også ses som et eksempel på Durkheims pointe om det forøgede omfang af social kontrol, da individet bliver mere integreret i det bredere samfund.

Videre skriver Durkheim,

Ikke alene har de ikke principielt en kontraktmæssig oprindelse, men den rolle, som kontrakten spiller heri, bliver hele tiden mindre; den sociale kontrol med den måde, hvorpå de indgås, opløses og ændres, bliver tværtimod større hele tiden. Grunden hertil finder man i den stigende udviskning af den segmentære organisation. (ibid.)

Her beskriver han, hvordan familien, som oprindeligt var en autonom enhed, gradvis bliver mere integreret i den større sociale organisme (samfundet). Denne transformation gør det nødvendigt for samfundets regulerende organer at intervenere i familiens funktioner. I Danmark ser vi dette i form af sociale tjenester, lovgivning om forældremyndighed, og mange andre statslige indgreb, der sigter mod at sikre familiens og individets velfærd.

Durkheim argumenterer også for, hvordan befolkningens tæthed påvirker sociale bånd. Han bemærker: ”Men overalt, hvor bycentrenes tæthed står i forhold til deres omfang, er de personlige bånd sjældne og svage” (ibid., 273). Denne observation er yderst relevant i samfund som eksempelvis det danske, som fra 1920 til 2020 steg fra ca. 3,1 mio. til 5,8 mio. indbyggere, især i større byer som København, hvor individets autonomi kan føles større, men hvor sociale bånd kan være svagere.

Endvidere beskriver han, at ”dog udføres der, som følge af denne svækkelse af den sociale kontrol, dagligt handlinger, som modsiger den, uden at den af grund reagerer” (ibid.). Dette peger på en fare ved mindre social kontrol: at individuelle handlinger, der går imod samfundets normer, kan blive mere almindelige, da der ikke er nogen konsekvenser for disse handlinger.

I den sidste del om social kontrol beskæftiger Durkheim sig med den effekt, urbaniseringen og øget interaktion mellem forskellige samfundssegmenter har på den kollektive samvittighed. Han skriver, at ”den fælles bevidsthed kun bevarer sin styrke på betingelse af, at ingen modsigelse tolereres” (ibid.). Dvs. vi lever i en tid med teknologisk fremskridt (især kommunikationsmidler), øget urbanisering og globalisering, hvor individet har flere muligheder end nogensinde før, men hvor det sociale stof kan blive udtyndet.

Grundlæggende introducerede Durkheim ideen om, at normer og værdier i et samfund er med til at regulere individers adfærd og sikre samfundets stabilitet (Durkheim 2000, 206). Hans begreb om social kontrol spillede ikke en stor rolle i hans afhandling – det nævnes kun tre gange – men hans idé om begrebet kom til at spille en særlig rolle i sociologien, ligesom så mange andre af hans idéer.

Mannheims begreb om social kontrol

Durkheims begreb anomi, der kort fortalt beskriver manglende fælles normer for adfærd i et samfund, henviser til en udvikling, hvor der sker en gradvis opløsning af det gamle landbrugssamfunds tætte relationer og strenge adfærdskontrol i de nye urbane industrisamfund. De gamle normer gik i opløsning, og muligvis ville der i industrisamfundet opstå nye normer, men Durkheim så omkring århundredskiftet ingen tegn på, at det var ved at ske. Der herskede normløshed, anomi, hvilket efter hans opfattelse kunne føre til samfundets opløsning. Det skete så ikke – gamle traditionsbundne og ofte religiøst informerede normer blev gradvist afløst af nye normer med et nyt rationale. Det spørgsmål beskæftigede den østrig-ungarske sociolog Karl Mannheim (1893–1947) sig med. I hans afhandling *Man and Society in an Age of Reconstruction* (1940), gjorde Mannheim social kontrol til et centralt udgangspunkt for sin analyse. Han var interesseret i politisk sociologi og introducerede og fokuserede på de parlamentariske institutioners rolle i processerne for social kontrol i et avanceret industrisamfund. For ham var frihed en bestemt type og kvalitet af social kontrol; Frihed var nødvendigt under avanceret industrialisme, hvis social planlægning ikke skulle degenerere til autoritære

regler. Han mente, at de sociale kontrolprocesser, for at være effektive, havde til formål at hvile på virkningsfulde parlamentariske institutioner. Påvirket af Max Weber forsøgte han i høj grad at analysere, hvordan sociale strukturer og autoritetsforhold ændrede sig. Han fremhævede især den udvikling, hvor autoriteten blev mere indirekte, samtidig med at der var en markant stigning i den sociale kontrol inden for fællesskaber.

Mannheim så planlægning som et centralt redskab til at udøve social kontrol ved bevidst at anvende sociale teknikker. Videnskabelig undersøgelse af samfundet og sociologiske eksperimenter spiller en vigtig rolle i denne proces, da de giver den nødvendige viden og metoder til effektivt at udøve social kontrol (ibid., 265). Denne kontrol er afgørende for at forme både individets handlinger og samfundets samlede retning.

G. H. Meads og Talcott Parsons begreb om social kontrol

I 1925 skrev George Herbert Mead (1863–1931) i en artikel i *International Journal of Ethics*, at ”social kontrol afhænger ... af, i hvilken grad individer i samfundet er i stand til at antage holdninger fra andre, som er involveret med dem i fælles bestræbelser” (Mead 1925, 275). George Herbert Meads forståelse af social kontrol fokuserer på vigtigheden af interpersonel interaktion og den gensidige påvirkning mellem individer indenfor et samfund. Dette betyder, at social kontrol ikke blot handler om ekstern regulering eller påtvungen orden, men snarere om den indbyrdes tilpasning og forståelse, der opstår, når individer formår at sætte sig i andres sted og handle ud fra fælles erkendelse og forventning.

Meads perspektiv bidrager til en dybere forståelse af de sociale dynamikker, der ligger til grund for social kontrol, ved at understrege den fundamentale rolle, som kommunikation og social interaktion spiller i reguleringen af individuel og kollektiv adfærd. I modsætning til mere autoritative eller tvangsbaseerede opfattelser af social kontrol, som f.eks. kan associeres med Durkheims vægt på samfundets eksterne restriktioner eller Ross’ fokus på samfundets reaktion på afvigende adfærd, betoner Mead det interaktive og konstruktive aspekt af social kontrol.

Meads synspunkt kan integreres i en analyse af socialisering ved at understrege, hvordan individets evne til at overtage andres holdninger og dermed internalisere samfundets normer og værdier er afgørende for at opnå en følelse af fællesskab og social orden. Dette perspektiv tilføjer en dimension af gensidighed og kollektivt ansvar til forståelsen af social kontrol, idet det fremhæver, hvordan samfundets medlemmer bidrager til opretholdelsen af sociale normer gennem deres daglige interaktioner og socialiseringsprocesser. Ydermere giver Meads teori om ”den generaliserede anden” (Mead 1925, 275) – ideen om, at individer internaliserer og responderer på samfundets forventninger som en helhed – en ramme for at forstå, hvordan bredere sociale normer bliver internaliserede og fungerer som en form for indre social kontrol. Dette koncept

hjælper med at forklare, hvordan samfundet som helhed påvirker individets adfærd, selv i fraværet af direkte ekstern kontrol.

Mead formulerede blot, med sine egne begrebsmæssige terminologi, en udbredt orientering i amerikansk sociologi, som allerede viste sig i et af de første numre af *American Journal of Sociology* i 1896. Her anvendte den tidligere nævnte George Vincent, en sociolog, som stadig var vant til sprogbroen indenfor socialfilosofi, formuleringen: ”Social kontrol er kunsten at kombinere sociale kræfter for at give samfundet mindst en tendens mod en idé” (Vincent 1896, 490). Begge sociologer anerkendte social kontrol som en essentiel mekanisme til at opretholde samfundsordenen og betragtede det som en proces, der involverer samfundets medlemmer og deres interaktioner. Vincent fokuserede dog på den makrosociologiske dimension og samfundets overordnede struktur, mens Mead koncentrerede sig om den mikrosociologiske dimension og individets rolle i sociale interaktioner. Desuden havde Vincent en mere normativ tilgang med vægt på sociale idealer, hvorimod Mead var mere optaget af de processuelle og interaktionelle aspekter af social kontrol.

Den amerikanske sociolog Talcott Parsons (1902–1979) udviklede også et begreb om social kontrol, som blev en central del af hans strukturfunktionalistiske teori, der fokuserer på, hvordan samfundet opretholder orden og stabilitet. For Parsons er social kontrol de mekanismer, der sikrer, at individer handler i overensstemmelse med de normer og værdier, der understøtter samfundets funktion.

Social kontrol udøves både formelt og uformelt. Formelle mekanismer inkluderer love, regler og sanktioner, der håndhæves af institutioner som staten, rets-systemet og politiet. Uformelle mekanismer omfatter normer, sociale forventninger og den påvirkning, som familien, skolen og andre sociale grupper har på individet. Disse mekanismer fungerer sammen for at sikre, at individer handler på måder, der understøtter samfundets stabilitet og integration. Han definerer social kontrol flere steder i hans værk fra 1951, *The Social System*: ”Teorien om social kontrol er det modsatte af teorien om opståen af afvigende adfærdstendenser. Det er en analyse af de processer i det sociale system, som har tendens til at modvirke de afvigende tendenser, og af de betingelser, hvorunder sådanne processer vil operere” (Parsons 1951, 297).

For Parsons er social kontrol nødvendig for at opretholde samfundets ligevægt, da den sikrer, at individer tilpasser sig de strukturer og roller, der er nødvendige for samfundets fortsatte eksistens.

Social kontrol har fra begyndelsen været et kort begreb for et komplekst sæt af synspunkter og perspektiver. Det har været et ”sensibiliserende koncept” ifølge Herbert Blumers terminologi eller en ”teoretisk orientering” hvis man anvender Robert K. Merton (1910–2003) terminologi. Desuden har social kontrol været direkte forbundet med studiet af totale samfund. Det har fra begyndelsen stået for et omfattende fokus på nationalstaten og makrosociologiske perspektiver.

Nyere forståelser af social kontrol

Den tyske sociolog Doris Mathilde Lucke beskriver i sit forsøg på at definere ”social kontrol”, handlingen som en ”mekanisme for integration af samfund”, der tjener til ”opretholdelse af social orden” og forhindrer ”samfundets sammenbrud” (2014, 245; min oversættelse).

Begreberne ”at tjene” og ”at forhindre” indebærer, at en handling har en effekt. At definere ”social kontrol” baseret på handlingens effekter ville gøre begrebet vagt. Det taler for at forstå social kontrol i Webers forstand som en adfærd med subjektiv mening, eller mere folkeligt, at gøre handlingsintentionen til et nøgleelement i definitionen af begrebet ”social kontrol”, som primært sigter mod at skabe normkonformitet.

For at indkredse ”social kontrol” mere præcist, viser kriminologen Tobias Singelstein og juristen Peer Stollens arbejde i bogen *Die Sicherheitsgesellschaft* (2012) et bredt spektrum af forskellige former for social kontrol, der spænder fra socialisering via familie, skole og sociale omgivelser til statslig retshåndhævelse, og omfatter en række institutioner, mekanismer og teknikker. Dette rejser spørgsmålet om, hvad der præcist adskiller ”social kontrol” fra begreber som ”socialisering”, ”opdragelse”, ”sociale tvangsmidler”, ”disciplinering” eller ”institutionalisering”. Hvis disse begreber dækker det samme fænomen, risikerer ”social kontrol” at blive et overflødigt udtryk.

For at adressere den manglende præcision i begrebet ”social kontrol”, er det nyttigt at tage afsæt i Peter L. Berger og Thomas Luckmanns refleksioner i *Den samfundsskabte virkelighed – en videnssociologisk afhandling* (1967/1999). De observerer, at ”primær social kontrol” naturligt opstår gennem eksistensen af institutioner. Når et område af menneskelig aktivitet bliver institutionaliseret, indebærer det per definition, at det er underlagt social kontrol (Berger og Luckmann 1999, 73). Dette synspunkt accepterer indledningsvis den brede og vage definition af kontrol, som Berger og Luckmann er kritiske overfor. Berger og Luckmann fortsætter dog med at påpege, at ”yderligere kontrolmekanismer kræves kun for så vidt institutionaliseringsprocesserne ikke lykkedes fuldstændigt” (ibid.). Disse ekstra foranstaltninger ses som reaktioner på aktuelt eller forventet afvigende adfærd, iværksat for at forhindre fremtidige afvigelser.

Denne tilgang bringer dog stadig ikke fuld klarhed over begrebet ”social kontrol”. Spørgsmålet om, hvad ”at forhindre” indebærer, forbliver relevant. At forhindre betyder ikke nødvendigvis at genetablere konformitet blandt de kontrollerede. Foranstaltninger som udelukkelse, forvisning, og endog død, kan også betragtes som former for social kontrol, idet de sigter mod at opretholde normkonformitet inden for det pågældende område. Et velkendt eksempel er religiøse grupper, som for at opretholde normkonformitet afskærer forbindelsen til medlemmer af gruppen, som ikke overholder de religiøse regler (se eksempler hos Liversage & Özkaya 2021, 9). Dette perspektiv udfordrer os til at tænke over de forskellige måder, hvorpå social kontrol kan manifestere sig, og understreger kompleksiteten i at definere og forstå begrebet fuldt ud.

I disse refleksioner identificerer jeg to centrale problemstillinger, der udfordrer den sociologiske anvendelighed af begrebet ”social kontrol”: fastlæggelsen af handlings-

intention som et definatorisk kriterium og en snæver opfattelse af begrebet baseret på Berger og Luckmann. Spørgsmålet bliver, om en sådan definition af ”social kontrol” kan imødekomme de sociologiske praksisbehov. Berger og Luckmanns formulering om, at ”institutionaliseringprocesserne ikke lykkedes fuldstændigt”, antyder, at de ikke har betragtet afvigende adfærd fra et konstruktivistisk perspektiv i deres værk, som ellers har bidraget betydeligt til sociologisk konstruktivisme. Deres antagelse om samfundet som en kulturelt homogen enhed overser, at målgruppen for social kontrol ofte er fremmed over for kulturen repræsenteret af sociale kontrolinstanser. Institutionaliseringsprocessen har ikke blot været utilstrækkelig; den har bevæget sig i retninger, der er helt fremmede for dem, som er genstand for social kontrol.

Den amerikanske sociolog Morris Janowitz (1975) ser social kontrol som samfundets evne til at regulere sig selv i overensstemmelse med ønskede principper og værdier, hvilket lægger vægt på vigtigheden af samfundets interne mekanismer til at opretholde orden og samhørighed:

I den mest grundlæggende form henviser ”social kontrol” til et samfunds evne til at regulere sig selv i overensstemmelse med ønskede principper og værdier. Sociologisk analyse har til opgave at udforske de betingelser og variabler, der sandsynligvis vil gøre dette mål opnåeligt. (Janowitz, 1975, 82)

Denne opfattelse stiller social kontrol som en fundamentalt positiv og nødvendig funktion for samfundets velfærd og stabilitet. I kontrast hermed beskriver Peter L. Berger og Thomas Luckmann (1999) primær social kontrol som en proces, der naturligt opstår gennem institutionalisering af menneskelig aktivitet, hvorved visse adfærdsformer bliver normaliserede inden for samfundet (Berger & Luckmann, 1999, 73). De understreger, at yderligere kontrolmekanismer er nødvendige, når institutionaliseringsprocesser ikke fuldstændigt lykkes, hvilket antyder en mere dynamisk og situationelt betinget forståelse af social kontrol. Dette perspektiv fremhæver både de strukturerende roller, som institutioner spiller i samfundet, og de potentielle konflikter og udfordringer, der opstår, når afvigende adfærd truer med at underminere den sociale orden.

Sammenligningen af disse to perspektiver viser en fælles anerkendelse af, at social kontrol er afgørende for at opretholde social orden, men de tilbyder forskellige syn på, hvordan denne kontrol bedst udføres og opretholdes. Janowitz’ betoning af samfundets evne til selvregulering peger på en mere integreret og mindre tvangsbaseret tilgang til social kontrol, som afhænger af delte værdier og normer. Dette står i kontrast til Berger og Luckmann, der lægger mere vægt på de institutionelle rammer og de mekanismer, der skal til for at rette op på fejlslagne socialiseringsprocesser.

Konstruktivistisk kritik udfordrer konventionelle forståelser af social kontrol ved at argumentere for, at det, der ses som kontrollerbart, faktisk ikke eksisterer objektivt forud for indsatsen med at kontrollere det. I stedet bliver det skabt af dem, der udøver kontrollen gennem en proces af kontekstafhængig tilskrivning og tematisering. Denne tilgang sætter spørgsmålstegn ved de grundlæggende antagelser og implikationer af

praksisser indenfor social kontrol, idet den påpeger, hvordan kontrolmekanismer aktivt bidrager til at forme de adfærdsnormer, de har til hensigt at regulere.

I diskussionen af Bergers og Luckmanns begreb om ”social kontrol” fremhæves vigtige overvejelser fra et aktionsbaseret synspunkt. Kontroludøvere betragter ofte deres handlinger som reaktioner på afvigelser, hvilket hviler på den forudsætning, at afvigelse er en objektiv tilstand, de stræber efter at forhindre i fremtiden. Konstruktivistisk kritik afviser dog ikke helt Bergers og Luckmanns begrebsliggørelse. Deres forståelse afspejler sandsynligvis i høj grad de kontroludøvenes egen selvopfattelse og den subjektive mening, der ligger bag deres handlinger. Den begrænsning, der følger med deres begreb, skyldes imidlertid en mangel på integration med den nyere konstruktivistiske diskussion, hvilket ikke nødvendigvis underminerer dets relevans for en sociologisk anvendelig forståelse af ”social kontrol”.

En nydefinering af social kontrol, der tager højde for både Janowitz’ og Berger og Luckmanns perspektiver, ville fremhæve betydningen af samfundets evne til at kunne selvregulere på en fleksibel måde. Dette kunne inkludere en anerkendelse af de udfordringer, som digitalisering og globalisering medfører, og behovet for nye former for social kontrol, der kan fremme social samhørighed uden at underminere individets autonomi. En sådan tilgang kræver en bevidsthed om de mange former af social kontrol – fra de støttende og integrerende aspekter til de mere restriktive og potentielt undertrykkende – og en løbende dialog om, hvordan balance kan opnås i et konstant foranderligt samfundsmæssigt landskab. Det kræver også en erkendelse af, at hvis man accepterer præmissen om begrebet social kontrol – hensigtsmæssig eller uhensigtsmæssig – så findes det i alle sociale organiseringsformer, ikke kun i særligt udvalgte grupper.

Dansk forskning i social kontrol

I en dansk kontekst er forskningen i ”social kontrol” også blevet dybt påvirket af den skandinaviske velfærdsstatsmodel. For eksempel har forskere som Gøsta Esping-Andersen undersøgt, hvordan velfærdsstatsinstitutioner i skandinaviske lande, herunder Danmark, fungerer som værktøjer for social kontrol, men også som sikkerhedsnet for borgerne (Esping-Andersen, 1990).

I Esping-Andersens diskussion af ”social kontrol” anvender han begrebet til at analysere, hvordan velfærdsstater styrer og påvirker borgernes adfærd gennem etablering af forskellige sociale sikringsordninger. Han argumenterer for, at velfærdsstatens form og funktion er dybt indlejret i landets historiske, politiske og økonomiske kontekst. Dette medfører forskellige måder, hvorpå social kontrol udøves, baseret på landets specifikke velfærdsregime. F.eks. kan den skandinaviske model fremme universalisme og solidaritet, mens den liberale model i lande som USA og Storbritannien kan fremme individualisme og selvansvarlighed. Esping-Andersen understreger, at disse forskelle i velfærdsregimerne skaber forskellige sociale forventninger og adfærdsnormer, som borgerne socialiseres ind i. Dette påvirker ikke kun individers livschancer, men også deres opfattelse af statens rolle

i deres liv og deres forhold til arbejdsmarkedet. Esping-Andersens analyse er, at velfærdsstaten skaber gennem sine politikker og institutioner en ramme for, hvordan social kontrol udøves, ved enten at fremme afhængighed af markedet eller ved at tilbyde beskyttelse mod markedets usikkerhed (Esping-Andersen, 1990). Denne pointe fremhæver, hvordan velfærdsstaten både kan begrænse og muliggøre forskellige former for socialt liv, alt afhængig af de sociale rettigheder og beskyttelsesniveauer, som den tilbyder sine borgere.

Bogen *Æresrelateret social kontrol. Teori og praksis i socialt arbejde* af Sofie Danneskiold-Samsøe, Yvonne Mørck og Bo Wagner Sørensen, analyserer de komplekse sociokulturelle dynamikker bag æresrelateret social kontrol inden for socialt arbejde. Gennem antropologisk og sociologisk teori belyser forfatterne, hvordan æreskultur, primært i mellemøstlige samfund, skaber rammer for social kontrol, særligt over kvinder og piger, inden for en kollektivistisk og patriarkalsk familiestruktur. Ved at definere æresrelateret social kontrol som familie-, slægts-, og etniske baglandsforebyggende adfærdsregulering, peger bogen på de sanktioner og tvang, som anvendes for at opretholde eller genoprette familiens ære indenfor en patriarkalsk kønsorden.

Bogens teoretiske ramme sætter fokus på, hvordan social kontrol fungerer som en mekanisme for at bevare sociale normer og værdier, der understøtter familiens ære. Dette perspektiv er både vigtigt og relevant i forhold til socialt arbejde, hvor forståelsen af de bagvedliggende årsager til og konsekvenser af æresrelateret social kontrol kan guide interventioner og støtte.

Kritisk kan man dog påpege, at bogen måske ikke fuldt ud fanger den kompleksitet og diversitet, der findes i opfattelsen og håndteringen af ære og social kontrol blandt familier fra etniske minoriteter. Æres- og social kontrol-begrebet og dets indvirkning på individet kan variere betydeligt afhængigt af specifikke sociale, kulturelle og personlige kontekster, hvilket kan gøre det udfordrende at generalisere om æresrelateret social kontrol. Desuden kunne bogen have haft gavn af en bredere inddragelse af perspektiver fra minoritetsfædres, sønners og brødres synspunkter for at give en mere nuanceret forståelse af, hvordan æresrelateret social kontrol opleves og håndteres indenfor familien. Og hvilke konsekvenser social kontrol har for drenge og mænd. Endelig beskæftiger bogen sig ikke med social kontrol i mere almen forstand, hvorfor den er blind overfor u hensigtsmæssig social kontrol blandt f.eks. kristne grupper med etniske danskere.

Til trods for disse begrænsninger er bogen et væsentligt bidrag til det socialfaglige felt, da den inviterer til refleksion over de faglige dilemmaer, der opstår i mødet med æresrelaterede problematikker, og understreger behovet for en dybdegående forståelse af de sociokulturelle dynamikker, der driver æresrelateret social kontrol.

Artiklen ”At falde fra – beretninger om religiøst frafald på tværs af majoritetsdanske og minoritetsetniske miljøer” (Liversage & Özkaya 2021) undersøger det underbelyste emne om religiøse frafaldsprocesser i Danmark. Gennem narrative interviews med 11 personer fra forskellige religiøse baggrunde, herunder kristendom og islam, bidrager artiklen med indsigter i individernes erfaringer med at forlade deres religion.

Informanterne var del af ”Meningsdannernetværket” (ibid., 10), oprettet for at bekæmpe æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. Artiklen fremhæver, hvordan religiøst frafald ofte involverer en kamp mod undertrykkende normer og social kontrol inden for både minoritets- og majoritetsdanske religiøse miljøer, og diskuterer de forskellige dynamikker og konsekvenser forbundet med denne proces. Frafald fra religiøse grupper er et ofte overset perspektiv i diskussionen om social kontrol, hvorfor denne artikel er et vigtigt bidrag til forskningen.

Rapporter om social kontrol

Der er udgivet en række rapporter i de senere år, hvor regeringer, kommuner og organisationer har sat fokus på spørgsmål om (negativ/æresrelateret) social kontrol blandt etniske minoriteter fra såkaldte ’ikke-vestlige’ lande. Det er et vidensarbejde, som har afdækket en række problemstillinger med ligestilling og kontrol af især piger og kvinder. Als Research har spillet en førende rolle i udforskningen af ”negativ social kontrol”, og har udgivet en række betydningsfulde rapporter i samarbejde med forskellige styrelser og ministerier (se i øvrigt Jesper Petersens kritiske læsning af en række af disse rapporter i dette tidsskrift). I 2018 offentliggjorde de sammen med Styrelsen for International Rekruttering og Integration rapporten ”Unge oplevelser af negativ social kontrol” (Følner et al. 2018), og det følgende år, i samarbejde med Ministeriet for Ligestilling, rapporten ”Maskulinitetsopfattelser og holdninger til ligestilling – særligt blandt minoritetsetniske mænd” (Følner 2019). Deres tidligere arbejde omfatter også rapporten ”Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund” fra 2014 (Følner et al.), udgivet i samarbejde med Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, samt ”Ung i 2011. Ny-danske unges oplevelser af social kontrol, frihed og grænser” (Als Research 2013), i samarbejde med Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. Disse rapporter understreger Als Researchs kontinuerlige engagement i at afdække og adressere problematikker relateret til negativ social kontrol over et årti. I 2020 udkom rapporten ”Magt og (m)ulighed: Forhandlinger af konformitet, autoritet og mobilitet blandt etniske minoritetsborgere i Danmark” (Galal og Liebmann 2020), udarbejdet af forskere fra Roskilde Universitet for Styrelsen for International Rekruttering og Integration. En rapport der endte i et politisk stormvejr.

Als Researchs senere arbejde inkluderer også ”Social kontrol som barriere for etniske minoritetskvindes beskæftigelse i Københavns Kommune” fra 2020 (Følner et al.), udarbejdet for Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen i Københavns Kommune, som understreger de barrierer, negativ social kontrol opstiller for integration på arbejdsmarkedet. Derudover har Københavns Kommune bidraget til forståelsen af dette emne med ”Social kontrol i etniske minoritetsfamilier” i 2010 (Elle et al.) gennem Etnisk Konsulentteam.

Rambøll bidrog i 2019 med ”Kvalitativ undersøgelse af karakteren af og årsager til negativ social kontrol på ungdomsuddannelse” (Rambøll 2019), udarbejdet for Styrelsen

for Undervisning og Kvalitet, hvilket tilføjer et vigtigt perspektiv på problemet i uddannelsessektoren.

På Børns Villkårs hjemmeside er der adgang til vigtige ressourcer som rapporten ”Adfærdskontrol og tankefængsel” fra 2019 (Børns Villkår), der kaster lys over børns trivsel i konteksten af negativ social kontrol. Ligeledes stiller Institut for menneskerettigheder relevante undersøgelser til rådighed, herunder ”Ekstrem social kontrol” fra 2017 (Slot), der yderligere udvider forståelsen af dette komplekse fænomen.

Endelig bidrager VIVE, Det nationale forsknings- og analysecenter for Velfærd, med dybdegående undersøgelser som ”Metoder i arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol” fra 2018 (Liversage) og ”Etniske minoritetskvinder og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser” fra 2020 (Liversage og Petersen), der tilbyder vigtige indsigter i specifikke aspekter af negativ social kontrol relateret til æres-relaterede konflikter og skilsmisse. Disse rapporter og undersøgelser fra en række forskellige institutioner bidrager samlet set til en dybere forståelse af de mange facetter af negativ social kontrol i Danmark, men med en ensidig vægt på spørgsmålet blandt etniske minoriteter, hvorfor andre grupper, som f.eks. kristne gruppers ekstreme sociale kontrol overses. Det skal vi se to eksempler på nedenfor.

Religiøs social control: Eksemplet *The Fundamentalist Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints*

Et eksempel på en religiøs bevægelse, som fungerer via en streng social kontrol, er den amerikanske kirke The Fundamentalist Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints (Fundamentalistiske Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige) (FLDS). Kirken repræsenterer et tydeligt eksempel på, hvordan religiøs social kontrol fungerer. Den blev stiftet i begyndelsen af det 20. århundrede som en splittelse fra Church of Jesus Christ of Latter-day Saints (Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige) – også kendt som LDS eller mormonkirken, men FLDS bevarer mange af de oprindelige mormonpraksisser, herunder polygami, som mainstream-mormonismen officielt opgav i 1890 (Richardson 2011, 80–103).

FLDS er kendt for sin strenge hierarkiske struktur, styret af en profet, som anses for at være Guds direkte talerør på jorden. Dette lederskab udøver omfattende kontrol over medlemmernes daglige liv, herunder tildeling af ægtefæller, bolig og arbejde, samt håndhævelse af kirkens doktriner. Gruppen har været genstand for betydelig offentlig og juridisk opmærksomhed, primært på grund af anklager om misbrug, tvangsægteskaber og andre ulovlige aktiviteter (ibid.).

Til trods for gentagne retssager og skandaler, herunder anholdelsen af dens tidligere leder, Warren Jeffs, i 2006, fortsætter FLDS med at praktisere sine traditioner og opretholde en stærk støtte blandt sine medlemmer. Gruppens isolation fra det bredere samfund, sammen med dens interne socialkontrolemekanismer, har gjort det vanskeligt

for både myndigheder og udefrakommende at intervenere eller tilbyde støtte til dem, der ønsker at forlade kirken (ibid).

Social kontrol indenfor religiøse grupper som FLDS belyser de komplekse mekanismer, som religiøse ledere og institutioner anvender til at påvirke og regulere medlemmernes adfærd, overbevisninger og sociale relationer. Forskning har vist, at sådanne grupper ofte anvender en række strategier for social kontrol, herunder, men ikke begrænset til, religiøs indoktrinering, social isolation, og anvendelse af straf og belønning for at håndhæve gruppenormer (Barker, 1984; Lalich & Tobias, 2006). Disse mekanismer fungerer ikke kun som midler til at opretholde intern orden og sammenhold, men tjener også til at styrke gruppens isolation fra det omgivende samfund, hvilket forstærker medlemmernes afhængighed af gruppen og dens ledelse (Kent, 1990).

I tilfældet med FLDS illustrerer Rachel Jeffs' erindringer, *Breaking Free: How I Escaped Polygamy, the FLDS Cult, and My Father, Warren Jeffs* (på dansk: *Min far sektlederen. En sand historie*, 2023) hvordan ledelsen, specifikt Warren Jeffs, udnyttede disse mekanismer til at udøve en næsten total kontrol over medlemmernes liv.² Gennem en kombination af autoritær ledelse, religiøs retorik, som forudsagde alvorlige åndelige konsekvenser for ulydighed, og en streng regulering af medlemmernes personlige relationer og dagligdagsaktiviteter, blev FLDS-medlemmernes autonomi og individuelle frihed kraftigt begrænset (Jeffs, 2023). Dette understøttes af Straus' (1986) arbejde, der argumenterer for, at sådan dybtgående social kontrol ikke kun undertrykker uenighed og fremmer konformitet, men også kan have alvorlige psykologiske konsekvenser for individer, der vokser op under disse forhold.

Videre forskning inden for socialpsykologi og religionssociologi har påpeget, at den stærke sociale kontrol i religiøse grupper som FLDS kan føre til et komplekst sæt af psykosociale problemer, herunder identitetskonflikter, vanskeligheder med at tilpasse sig det bredere samfund efter at have forladt gruppen, og langsigtede traumer relateret til oplevelser af misbrug og forsømmelse (Dawson, 1998; Whitsett & Kent, 2003). Dette understreger nødvendigheden af yderligere undersøgelser af, hvordan social kontrol udøves i lukkede religiøse fællesskaber og de langvarige virkninger det har på individets velbefindende og sociale integration.

Rachel Jeffs udgav i 2017 sin personlige beretning om livet inden for og uden for FLDS. Hendes erindringer tilbyder et sjældent indblik i en verden præget af streng social kontrol, hvor religionen anvendes som et redskab til at manipulere og fastholde medlemmer. Rachel Jeffs, datter af den fængslede FLDS-leder Warren Jeffs, fremhæver, hvordan social kontrol fungerer som en central mekanisme til at fastholde medlemmer

² I eksemplet FLDS, og Faderhuset nedenfor, anvender de to erindringsbøger, som er kilde til indblik i de religiøse grupper, begrebet 'sekt' med en negativ forståelse indlejret. En sekt er simpelthen alt det negative, som religiøse grupper med denne type social kontrol bedriver ifølge de to forfattere. Begge forfattere abonnerer på en offentlig forståelse af begrebet, som ser sekter som negative, mens religionsforskere typisk opfatter begrebet 'sekt' som et neutralt begreb, der beskriver en særlig type religion. Det var den tyske samfundstænkner Ernst Troeltsch (1865–1923), som opstillede en typologisk kirke-sekt-model til at beskrive forskellige typer af religiøse organisationer (Troeltsch 1912, 362-370).

inden for FLDS. Denne kontrol udføres gennem en kombination af religiøs indoktrinering, frygtbaseret disciplin, og en næsten total isolation fra omverdenen. Forfatteren beskriver, hvordan FLDS-ledelsen, med Warren Jeffs i spidsen, udøvede deres magt ved at påberåbe sig guddommelig autoritet, hvilket gjorde det vanskeligt for medlemmer at stille spørgsmål ved deres lære eller beslutninger. Det er en særlig form for social kontrol, religiøs social kontrol, som har en transcendent karakter, hvor guddommelig autoritet hos religiøse ledere giver dem en absolut form for magt til at kontrollere liv og organisering i menigheden.

Et af de mest slående aspekter af Jeffs' fortælling er beskrivelsen af, hvordan familier og personlige relationer blev manipuleret som en form for kontrol. Ægteskaber blev arrangeret af kirkeledelsen, og personlige bånd blev ofte set som underordnede sammenlignet med troskab mod kirken. Denne manipulation af familier og ægteskabelige relationer tjente til at styrke lederens greb om medlemmerne, da det reducerede deres evne til at danne uafhængige tanker eller søge støtte uden for den godkendte sociale kreds. Hun beskriver flere steder i bogen, hvordan hendes far, Warren Jeffs,

... havde lært folket, at hvis profeten blev forfulgt, så beviste det, at vores kirke var den rette. Verden kunne ikke lide vores religion, men det var jo verden, der var syndig. Vi fik at vide, at delstaten Utah havde ændret aldersgrænsen for at indgå ægteskab, så de kunne sætte far i fængsel (...).³ Alt gik i stå i kirken. Folk var vant til at få besked på, hvad de skulle gøre i hvert eneste aspekt af deres liv, og der var mange der intet foretog sig, før far gav dem instruktioner. (Jeffs 2023)

Desuden belyser Jeffs, hvordan FLDS anvendte straffe og trusler om evig fordømmelse til at holde medlemmerne i fællesskabets spændetrøje. Den konstante frygt for at blive udstødt fra fællesskabet og miste ens evige frelse var en magtfuld afskrækkende faktor, som forhindrede mange i at forlade gruppen eller udfordre dens lederskab. Det er en stærk form for socialisering, som virker og er svær at forstå for udenforstående. Hendes bog er ikke kun en personlig beretning om at overvinde streng social kontrol; det er også en afdækning af de skadelige effekter, som ekstrem social kontrol kan have på individer og samfund.

Religiøs social kontrol: Eksemplet *Faderhuset*

Der findes også flere danske eksempler på ekstrem religiøs social kontrol. En af disse er den danske kristne menighed, Faderhuset, der praktiserede en streng form for social kontrol over sine medlemmer. Gennem personlige fortællinger og erfaringer i medier og erindringsbøger har tidligere medlemmer berettet om livet i menigheden og her fremgår

³ I 2019 ændrede Utah mindstealderen for ægteskab fra 15 til 16 (se "Bill raising minimum age for marriage in Utah from 15 to 16 clears the House", *DeseretNews*, 1. marts 2019.)

det tydeligt, hvordan lederskabet og den kollektive praksis i Faderhuset påvirkede individernes frihed og selvstændighed og især skadede børn og unge.

En central figur i Faderhuset var Ruth Evensen, som både var med til at grundlægge menigheden i 1990 og siden 1999 blev ubestridt leder. Hendes rolle som åndelig vejleder blev i praksis en form for absolut magt over medlemmerne, hvor hendes ord blev betragtet som direkte meddelelser fra Gud. Dette fremgår af fortællinger, hvor medlemmer oplevede en forventning om total lydighed og overgivelse til Ruths lederskab, hvor enhver tvivl eller kritik blev set som oprør mod Guds vilje. Et tidligere medlem, datteren Sophia Evensen, har i sin bog *Ruth stjal mit liv* (2009) beskrevet, hvordan Ruth Evensen kontrollerede alle aspekter af menighedens medlemmers liv. Her beskriver Sophia Evensen eksempelvis, hvordan hendes tildelte ægtemand Tony, kontrollerer hendes liv:

Tonys autoritet over for mig var komplet. Han sagde at hans job var at korrigere mig, og selv skulle han kun svare til Gud. (...) Dette lagde en dæmper på min frihed og evne til at dele mine tanker og holdninger igennem årene. Jeg skulle have set hvor meget disse holdninger dræbte mig som menneske, og at dette kun var en forlængelse af min mors kontrol, men jeg kunne ikke gennemskue det på det tidspunkt. Som årene gik, lærte jeg at frygte at træffe beslutninger på grund af frygten for straf i form af belæring og kritik. (Evensen 2009, 41)

Et andet eksempel på social kontrol indenfor Faderhuset er beskrivelsen af, hvordan medlemmer blev opfordret til at give afkald på personlige ejendele og økonomiske ressourcer til fordel for menigheden (ibid., 7–8). Dette kan ses som en måde at sikre afhængighed og loyalitet over for menigheden og dens lederskab. Derudover blev der indført strenge retningslinjer for personlig adfærd og omgang med mennesker uden for menigheden, hvilket yderligere isolerede medlemmerne og begrænsede deres mulighed for at udøve personlig autonomi (ibid., 103–104).⁴ Endelig findes der talrige beretninger om overgreb på børn i bevægelsen foranlediget af ledelsens bud om børneopdragelse, som har til formål at disciplinere og kontrollere børnene til en særlig religiøs og social praksis.⁵

Social kontrol manifesterede sig også i form af direkte indgreb i medlemmernes private liv, inklusiv hvem de måtte omgås, og endda hvem de kunne gifte sig med. Dette er illustreret i fortællingerne om, hvordan Ruth Evensen personligt godkendte ægteskaber blandt medlemmerne, og hvordan individuel adfærd blev nøje overvåget og styret efter menighedens normer og værdier. Ydermere blev der rapporteret om, hvordan medlemmer, der forsøgte at forlade menigheden, oplevede social udstødelse og i nogle tilfælde direkte trusler. Dette understreger, hvordan Faderhuset anvendte social kontrol til at fastholde medlemmer inden for menighedens fold og straffe dem, der forsøgte at bryde væk. Sophia Evensen beskriver det således:

⁴ I en podcastserie fra *Third Ear*, 'Ruths hus' (2024) er der beretninger fra flere tidligere medlemmer, der fortæller samme historie som Sophia Evensen.

⁵ Se f.eks. "Farlige fællesskaber", *Jyllands-Posten* 5. februar 2023, "Pårørende i fælles opråb: Grib ind over for Faderhuset", *Jyllands-Posten* 22. februar 2023 og *Third Ear*, 'Ruths hus' (2024).

For det første er det ikke muligt at have egen identitet eller tage valg som ikke er godkendt af ledelsen. Man kan ikke være en enspænder, eller selvstændig, eller kunne Skriften for godt. Hvis man har selvstændighed i sig, bliver man ”knækket”. Det vil sige at man systematisk bliver tvunget til at frasige sig retten til at tage egne beslutninger, eller tænke for sig selv, og stille kritiske spørgsmål. Man bliver brutalt udfordret til at underkaste sig menighedens ledelse, ellers bliver man stemplet som oprørsk, verdslig, dæmonbesat eller egenrådige. (ibid., 97)

I analysen af Faderhusets praksisser ses tydelige eksempler på, hvordan religiøs social kontrol ikke kun fungerede gennem direkte manipulation og pres, men også gennem mere subtile metoder såsom indoktrinering i en tidlig alder og udnyttelse af personlige relationer til at opretholde menighedens greb om individet. Disse mekanismer bidrog til at skabe et lukket miljø, hvor fri tænkning og individuel autonomi blev stærkt begrænset. Det skal naturligvis ikke forveksles med begrebet hjernevask, som ofte anvendes i relation til diskussioner om ekstreme religiøse bevægelser.⁶ Hjernevask-begrebet blev allerede i 1980'erne afvist som en mulig metode til manipulation og kontrol af den engelske religionssociolog Eileen Barker (1984). Barker forkastede hjernevask-teorien som en forklaring på konvertering til – i hendes eksempel Unification Church – fordi, som hun skrev, den hverken forklarer de mange mennesker, der deltog i et Unification Church's rekrutteringsmøde og ikke blev medlemmer, eller de medlemmer, der frivilligt meldte sig ud senere (1984).

FLDS og Faderhuset udgør eksempler på religiøse bevægelser, hvor ekstrem religiøs social kontrol spiller en central rolle i at opretholde orden og konformitet. Begge grupper udøver kontrol gennem en kombination af religiøs indoktrinering, autoritær ledelse, og isolation fra det omkringliggende samfund. FLDS, ledet af Warren Jeffs, praktiserer polygami og udøver kontrol over medlemmernes personlige relationer, arbejde og bolig, mens de også håndhæver strenge trosdoktriner. Faderhuset, under Ruth Evensens ledelse, kontrollerede medlemmernes personlige frihed og autonomi, herunder hvem de måtte gifte sig med og hvordan de skulle leve deres liv. Begge grupper anvender frygt for straf og evig fordømmelse som redskaber til at opretholde loyalitet og forhindre uenighed. Begge grupper anvender fysisk og psykologisk isolation ved at begrænse medlemmernes interaktioner med verden udenfor. Disse praksisser fører til alvorlige psykosociale problemer for de involverede, herunder identitetskonflikter og vanskeligheder med at tilpasse sig efter at have forladt bevægelsen.

Den offentlige forståelse af social kontrol

Der findes efterhånden en lang række definitioner af begrebet (negativ) social kontrol i ministerier, styrelser, kommuner og NGO'er, der arbejder med problemstillingen. Det er ikke muligt præcist at identificere, hvilken person som bragte begrebet ind i en

⁶ Se f.eks. ”Eksperter vil have mere hjælp til »hjernevaskede« børn i sekter”, *Jyllands-Posten* 19. februar 2023.

kontekst af integrationspolitik særligt med henblik på personer fra Mellemøsten. Men de første gange begrebet optræder i medier i den sammenhæng er i et interview med det tidligere folketingsmedlem Naser Khader, som i 1998 bliver interviewet til *Berlingske Tidende*, da han var medlem af Borgerrepræsentation for Det Radikale Venstre og nævnte, at:

Der var en meget streng social kontrol i byen [i Syrien], og hvis vi gjorde noget, vi ikke måtte, kunne vi være sikre på, at vores bedstefar fik det at vide. Andre voksne havde også ret til at irettesætte os. Hele dette mønster er en af grundene til, at mange unge indvandrere i Danmark har problemer. De kan ikke være hjemme - det er for pigeagtigt, så deres opholdssted bliver gaderne, og der er ikke den sociale kontrol, som man har i Mellemøsten. ("Danmark var et chok", *Berlingske Tidende*, 15. februar 1998)

Khaders observationer peger på en markant forskel mellem sociale kontrolmekanismer i Mellemøsten og i Danmark, og hvordan disse forskelle kan påvirke unge indvandreres adfærd og integration i det danske samfund. Hans beskrivelse af den strengere sociale kontrol i hans hjemby i Syrien, hvor familie og lokalsamfund spiller en aktiv rolle i at opretholde normer og adfærd, står i kontrast til den danske tilgang, hvor der er en større grad af individuel frihed og mindre åben og direkte social kontrol. Denne forskel kan skabe en udfordring for unge indvandrere, der vokser op i Danmark, som kan opleve et kulturelt vakuum, hvor de traditionelle kontrolmekanismer fra deres forældres hjemlande er fraværende, mens de endnu ikke fuldt ud er integreret i eller tilpasset til de danske sociale normer og værdier.

Første gang begrebet "social kontrol" nævnes i Folketinget i forbindelse med integrationssspørgsmål (det er et begreb ofte anvendt før i forbindelse med især ungdomskultur; alkohol, stoffer, bander etc.) er i forbindelse med et "Forslag til folketingsbeslutning om styrket indsats mod tvangsægteskaber" stillet af medlemmer fra RV, S, EL og SF 1. april 2005. Forslaget bortfaldt.

Under 1. behandling den 29. april 2005, nævnte ordføreren fra SF, Steen Gade "social kontrol". Gades tale fremhæver et ønske om at adressere tvangsægteskaber gennem en bredere indsats end den eksisterende, herunder at udforske muligheden for at inkludere en ny paragraf i straffeloven. Dette forslag er interessant, fordi det indikerer en anerkendelse af, at lovgivning alene ikke kan løse de dybereliggende sociale og kulturelle problemer, men at et politisk signal om ikke at acceptere tvangsægteskaber kunne være et skridt på vejen.

Gades tale refererer til "en enorm stærk social kontrol" i danske samfund fortalt i Hans Kirks *Fiskerne* fra 1928 (fortællingen foregår bl.a. i et Indre Missionsk miljø), som et eksempel på, hvordan samfund kan ændre sig over tid gennem uddannelse, oplysning, og kampen for et åbent samfund. Han fremhæver, at løsningen på problematikken som tvangsægteskaber potentielt ligger i bredere oplysningsinitiativer frem for kun lovgivningsmæssige tiltag. Dette perspektiv understreger en forståelse af, at dybdegående sociale og kulturelle ændringer kræver mere end overfladiske rettelser; de kræver en

langvarig indsats i form af oplysning og uddannelse, der kan ændre holdninger og praksisser.

Analysere man Gade og SF's position, afspejler den en tro på, at integration og bekæmpelse af sociale problemer som tvangsægteskaber kræver en multifacetteret indsats, som balancerer mellem lovgivning og bredere samfundsmæssige tiltag. Dette understreger vigtigheden af at forstå og adressere de underliggende årsager til problemerne – herunder sociale normer og kontrolmekanismer – gennem oplysning og uddannelse, snarere end at stole udelukkende på juridiske løsninger. Gades argumentation for en dybere, mere nuanceret tilgang til spørgsmål om integration og social kontrol er således ikke kun relevant i forbindelse med tvangsægteskaber, men kan også bidrage til en bredere forståelse af, hvordan samfundet bedst integrerer minoritetsgrupper på en respektfuld og effektiv måde.

Siden 2005 er begrebet ”social kontrol” inddraget ofte i integrationspolitiske sammenhænge nærmest i en sådan grad, at det er blevet synonymt med mellemøstlige indvandreres sociale og kulturelle praksis *par excellence* (se også Petersens gennemgang af begrebet i dette tidsskrift). Det er der naturligvis ikke teoretisk dækning for, som det burde fremstå af ovenstående.

Æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol

Senest har Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) lavet en håndbog til rådgivning på voksenområdet; *Æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol* (2023):

Negativ social kontrol anvendes om handlinger, som et fællesskab anvender til at regulere og/eller sanktionere individets adfærd i henhold til fællesskabets normer. Negativ social kontrol kan blandt andet komme til udtryk som begrænsninger af individets muligheder for at træffe alderssvarende valg for sit eget liv, herunder socialt liv, fritidsinteresser, seksualitet, krop, uddannelse og job, fastholdelse i uønskede relationer og gennem isolation og overvågning. Negativ social kontrol kan have en karakter eller et omfang, hvor den falder inden for straffelovens definition af psykisk vold (straffelovens § 243). Når den udsatte underlægges så stærk en begrænsning af sine handlemuligheder og selvbestemmelse, at det bliver et brud på rettigheder, fører til mistro eller bliver en hindring for at deltage i samfundet som en aktiv og fuldgældig borger er det negativ social kontrol. (SIRI 2023, 13)

I håndbogen præsenteres en officiel dansk og ganske omfattende forståelse af negativ social kontrol, understreget af dens implikationer i begrænsningen af individets selvbestemmelse og muligheden for psykisk vold. Definitionen lægger vægt på de restriktive aspekter, hvor individets livsvalg begrænses, hvilket er en væsentlig observation.

Set fra et historisk og teoretisk perspektiv er betydningen af social kontrol et mere komplekst og flerdimensionalt begreb, der spænder over både positive og negative

aspekter. Den ofte forenkledede opfattelse af social kontrol som udelukkende restriktiv og negativ i officielle danske definitioner som ovenstående fremhæver begrebets rolle som et normkonformativt begreb i samfundets integration og opretholdelse af social orden. Omvendt er den ovennævnte myndigheds opgave ikke at fokusere på social kontrol som en mekanisme, der muliggør social samhørighed og kollektivt ansvar.

Det kunne dog være en dimension i den opgave, som myndigheder, der arbejder med begrebet 'social kontrol' overser, hvilket fører til en potentiel risiko for at skildre negativ social kontrol som en isoleret praksis, snarere end som en del af et bredere sæt af sociale processer. Definitionen mangler således en diskussion af, hvordan social kontrol både kan virke undertrykkende og samtidig fungere som en nødvendighed for samfundets stabilitet og individets sociale integration. Det gælder også for de udvalgte grupper, hvor der i begrebets natur eksisterer forskellige former for social kontrol – både positiv og negativ. Eller bedre begrebsliggjort; hensigtsmæssig og uhensigtsmæssig social kontrol. En mere balanceret tilgang ville inddrage, hvordan individuelle og kollektive friheder konstant er i spil inden for rammerne af social kontrol, hvor grænserne for acceptabel adfærd er genstand for løbende forhandling og refortolkning.

Den offentlige debat og politiske diskussion om social kontrol, særligt i relation til udvalgte etniske minoritetsgrupper, har ofte en tendens til at blive reduceret til spørgsmål om negativ social kontrol, især i relation til piger og kvinder med indvandrerbaggrund. Dette fokus er både nødvendigt og relevant, men risikerer at overskygge de bredere og mere komplekse aspekter af social kontrol som et sociologisk fænomen, der opererer på flere niveauer i samfundet, og som også kan have positive funktioner.

Ovenstående analyse af teorien bag begrebet social kontrol viser, at det ikke kun er et spørgsmål om undertrykkelse eller begrænsning blandt såkaldte 'ikke-vestlige' etniske minoriteter. Det er også en mekanisme, der kan bidrage til integration og social orden ved at fremme normkonformativt. Spørgsmålet er, om det er muligt med en konstruktiv forbedring af begrebsliggørelsen og diskussionen om social kontrol i forhold til de udfordringer, som f.eks. indvandring eller ekstreme religiøse grupper stiller til det danske samfund.

For at tilgå dette konstruktivt, er det først og fremmest essentielt at anerkende, at social kontrol er en integreret del af alle samfund og fungerer på forskellige niveauer – fra den personlige og familiære sfære til institutionelle og statslige niveauer. Denne anerkendelse leder til en bredere forståelse af, hvordan positiv social kontrol kan spille en rolle i integrationsprocessen, ved at støtte f.eks. indvandrere og flygtninge i at forstå og tilpasse sig de værdier og normer, der er fremherskende i det danske samfund, men også anerkende, at indvandreteres kulturelle og sociale praksis også indeholder positive aspekter.

En forbedret diskussion om social kontrol bør også indeholde en nuanceret tilgang, der anerkender de forskellige former, som social kontrol kan tage, og de forskellige effekter, den kan have. For eksempel bør vi skelne mellem social kontrol, der begrænser individets frihed og autonomi, og social kontrol, der fremmer social integration og samhørighed. Ved at fokusere mere på de positive aspekter af social kontrol, som f.eks.

støtte, vejledning, og oplysning, kan vi måske finde mere konstruktive måder at håndtere integrationens udfordringer på.

Et vigtigt skridt i retning af at forbedre begrebsliggørelsen af social kontrol er at fremme en bredere offentlig forståelse og debat om de forskellige dimensioner af social kontrol. Dette kunne omfatte udvikling af uddannelsesmaterialer, der kan bruges i skoler og på uddannelsesinstitutioner til at diskutere og reflektere over social kontrol, dens funktioner og dens konsekvenser. Desuden er det afgørende, at myndigheder og politikere arbejder tæt sammen med problematiske fællesskaber for at identificere og fremme praksisser, der understøtter positive aspekter af social kontrol. Dette kunne inkludere støtte til initiativer, der fremmer ligestilling, demokrati, og individuel frihed samt hensigtsmæssige sociale fællesskaber inden for disse samfund, samtidig med at initiativerne respekterer kulturelle forskelle.

Samfundsmæssig brug af begrebet

For at forstå og anvende begrebet social kontrol inden for religionsvidenskaben på en konstruktiv måde, er det nyttigt at henvende sig til de teoretikere, som oprindeligt udviklede teorien. Social kontrol fungerer som en væsentlig mekanisme i integrationen af individer i samfundet, sikrer samfundets sammenhæng og opretholder den sociale orden. Det er vigtigt at pointere, at dette begreb ikke kun omhandler indvandreres integration, men retter sig mod alle samfundsmedlemmers indlemmelse mere generelt.

Social kontrol dækker over de processer og strukturer, der sigter mod at begrænse eller forhindre adfærd, som afviger fra de normer og værdier, der gælder i et givet samfund eller social gruppe og som truer fællesskabet eller individer. Institutioner som familier, uddannelsessystemet, religiøse organisationer, virksomheder, foreninger, retsvæsenet, og socialt arbejde fungerer som kanaler for denne kontrol, og institutionerne benytter alt fra kommunikation til sanktioner og i nogle tilfælde udelukkelse for at fremme adfærd, der stemmer overens med gruppenormerne. På den måde sigter social kontrol altid mod normkonformitet.

Social kontrol udøves ikke kun gennem personlige relationer inden for sociale grupper men fremtræder også gennem teknologiske midler som videoovervågning, wearables som fitnessarm-bånd, sociale medier, og internettets platforme, hvilket afspejler den bredere anvendelse af kontrolmekanismer i samfundet. Morris Janowitz (1975) understreger netop, at social kontrol indebærer samfundets evne til at regulere sig selv efter ønskede principper og værdier, og at sociologisk analyse skal udforske de forhold og variable, der muliggør dette mål.

Central for forståelsen af social kontrol er ideen om selvregulering inden for en gruppe, hvilket kan spænde fra små ansigt-til-ansigt grupper til hele nationalstater. Dette perspektiv analyserer, hvordan samfundet er organiseret, og fokuserer på resultaterne af de mekanismer, der regulerer adfærd. For at gøre forskningen mere konkret kræver det

en klarere forståelse og uddybning af, hvad selvregulering indebærer, og hvilke kriterier der bruges.

Definitionen af social kontrol spænder bredt, fra mikrosociologiske studier af opretholdelse og overvågning af normkonform adfærd inden for primære og sekundære grupper til de bredere makrosociologiske processer, der sikrer samfundets medlemmers positive opførelse gennem en kombination af intern og ekstern kontrol.

Den offentlige debat om social kontrol har undertiden været polariseret og fokuseret på specifikke befolkningsgrupper, hvilket kan skygge for det generelle og bredt anvendelige potentiale, som begrebet har til at forstå og adressere forskellige sociale udfordringer. Mens det er vigtigt at anerkende og håndtere specifikke problemstillinger, bør man også overveje, hvordan begrebet kan anvendes til at forstå og adressere andre sociale fænomener såsom religiøs social kontrol, stofmisbrug, alkoholisme, tobaksforbrug, sundhedsadfærd og supportkultur i sport, for at sikre en mere nuanceret og inkluderende tilgang.

I stedet for at fokusere på kritik af specifikke grupper, bør forskning og offentlig politik fremme en bredere forståelse af, hvordan social kontrol udøves og opleves på tværs af forskellige samfundslag og befolkningsgrupper, og hvordan dette kan bidrage til en mere harmonisk og integreret samfundsstruktur. En sådan tilgang anerkender den kompleksitet og diversitet, der findes inden for sociale dynamikker, og understreger vigtigheden af at fremme dialog og forståelse frem for stigmatisering og udelukkelse.

Konklusion

I denne artikel har jeg analyseret det komplekse begreb social kontrol fra dets historiske rødder, gennem teoretisk udvikling, til nutidens anvendelse og de udfordringer, der følger med. Ved at analysere både teoretiske og praktiske aspekter af social kontrol, er det blevet klart, at begrebet både kan fungere som et nødvendigt værktøj for samfundets stabilitet, som et analytisk begreb og som en potentiel kilde til undertrykkelse og udelukkelse.

Historisk set har social kontrol tjent som et centralt begreb inden for sociologien, der knytter faget til socialfilosofi og tilbyder et makrosociologisk perspektiv på samfundets funktion som helhed. Fra Durkheims klassiske teorier til moderne diskussioner om teknologiens rolle i social kontrol, har jeg vist, hvordan begrebet har udviklet sig til at omfatte en bred vifte af mekanismer og processer, der sikrer individets integration i samfundet samt opretholdelsen af sociale normer og værdier.

Religiøs social kontrol udgør et specifikt område, hvor kontrolmekanismerne ikke kun styrer adfærd, men også overbevisninger og religiøse praksisser. Eksemplerne FLDS og Faderhuset illustrerer, hvordan religiøse ledere og institutioner kan udøve en dybtgående kontrol over individets liv gennem en kombination af doktrinær indoktrinering, social isolation og trusler om trosmæssige konsekvenser. Disse praksisser fremhæver de komplekse mekanismer, hvorigennem religiøse grupper kan opretholde en

streng intern orden, men samtidig skabe signifikante udfordringer for medlemmernes individuelle autonomi og velbefindende. Streng religiøs social kontrol er et overset samfundsmæssigt problem i spørgsmål om ”(negativ) social kontrol”.

Udfordringerne ved brugen af social kontrol bliver særligt tydelige, når man betragter spændingen mellem individuel frihed og samfundets behov for orden. Den politiserede brug af begrebet, særligt i forhold til specifikke befolkningsgrupper, har bidraget til en polariseret debat, som ofte overser begrebets bredere potentiale til at adressere en række sociale udfordringer som f.eks. religiøs social kontrol. Den politiserede brug overser også det positive bidrag som visse aspekter af social kontrol kan have i selvsamme grupper. Dette understreger behovet for en mere nuanceret og inkluderende tilgang, der anerkender begrebets kompleksitet og dets rolle i fremme af social integration og samhørighed.

Ved at genbesøge teoretikere som Durkheim, Ross, Mead, Janowitz og andre, har jeg vist, hvordan social kontrol ikke kun handler om at begrænse eller forhindre uønsket adfærd, men også om at fremme en fælles forståelse af sociale normer og værdier, som er afgørende for samfundets sammenhængskraft. Denne dobbelthed – at social kontrol både kan være undertrykkende og integrerende – bør være i fokus i videre forskning og offentlig politik.

Moderne teknologier og den stigende globalisering har introduceret nye dimensioner af social kontrol, hvilket kræver, at vi kontinuerligt revurderer og tilpasser vores forståelse af, hvordan social kontrol udøves og opleves i samfundet. Denne tilpasning bør inkludere et kritisk blik på, hvem der udøver kontrol, med hvilke midler, og til hvilke ender, samt en anerkendelse af, at teknologier som f.eks. AI (kunstig intelligens) og globale processer kan både udvide og begrænse individets frihed og autonomi.

For at navigere i de udfordringer, der følger med social kontrol i et globaliseret samfund, kræves der en løbende kritisk refleksion over de metoder, vi anvender til at opretholde social orden, og hvordan disse metoder påvirker individets autonomi og rettigheder. Vi står over for en opgave, der kræver både teoretisk indsigt og praktisk handlekraft, hvor målet er at sikre, at social kontrol bidrager positivt til samfundets velfærd og stabilitet, samtidig med at den respekterer og fremmer individets frihed og rettigheder.

Afslutningsvis bør fremtidig forskning og politisk diskurs stræbe efter at finde en balance mellem nødvendigheden af social kontrol for samfundets stabilitet og beskyttelsen af individuelle friheder. Dette indebærer en anerkendelse af, at social kontrol ikke er et entydigt negativt fænomen, men et komplekst og nuanceret aspekt af samfundslivet, der kan bidrage positivt til individets integration og samfundets samhørighed, når det udøves med omtanke og respekt for den enkeltes rettigheder. En sådan forståelse vil ikke kun bidrage til en mere retfærdig og inkluderende samfundsorden, men også til en dybere sociologisk indsigt i de mekanismer, der holder vores samfund sammen.

Brian Arly Jacobsen er lektor i religionssociologi på Københavns Universitet. Han har for nylig udgivet Religion og grundlov (Djof Forlag, 2024) i samarbejde med Niels Valdemar Vinding og Mikele Schultz-Knudsen. E-mail: brianj@hum.ku.dk.

Litteratur

- Als Research. 2013. "Ung i 2011: nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser." Als Research for Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- Barker, Eileen. 1984. *The Making of a Moonie: Choice or Brainwashing?* Basil Blackwell.
- Berger, Peter L., & Thomas. Luckmann. 1999. *Den samfundsskabte virkelighed: en videnssociologisk afhandling*. 2. udg., Lindhardt og Ringhof.
- Børns Vilkår. 2019. "Adfærdskontrol og tankefængsel. Børns oplevelser med negativ social kontrol." Børns Vilkår.
- Dawson, Lorne L. 1998. *Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements*. Oxford University Press.
- Durkheim, Émile. 1926. *De la division du travail social*. Félix ALCAN.
- Durkheim, Émile. 1949. *The Division of Labor in Society*. 3. print. Free Press.
- Durkheim, Émile. 2000. *Om den sociale arbejdsdeling*. Hans Reitzel.
- Elle, Christina og Kristine Larsen. 2010. "Social kontrol i etniske minoritetsfamilier." Københavns Kommune, Socialforvaltningen.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity.
- Evensen, Sophia. 2009. *Ondskab: Ruth stjal mit liv*. People's Press. Epub.
- Følner, Bjarke; Leucena, Ida og Thomsen, Jacob Als. 2014. "Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund." Als Research for Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold.
- Følner, Bjarke; Johansen, Sofie Aggerbo og Hansen, Gustav Egede. 2018. "Unge oplevelser af negativ social kontrol". Als Research for Styrelsen for International Rekruttering og Integration.
- Følner, Bjarke. 2019. "Maskulinitetsopfattelser og holdninger til ligestilling – særligt blandt minoritetsetniske mænd: resumé af rapport." Als Research.
- Følner, Bjarke og Kristensen, Anna Thomine Bräuner. 2020. "Social kontrol som barriere for etniske minoritetskvinders beskæftigelse i Københavns Kommune: rapport." Als Research.
- Galal, Lise Paulsen og Liebmann, Louise Lund. 2020. "Magt og (m)ulighed: Forhandlinger af konformitet, autoritet og mobilitet blandt etniske minoritetsborgere i Danmark." Roskilde Universitet.
- Garland, David. 2001. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199258024.001.0001.
- Hobbes, Thomas. 1994. *Leviathan*. New ed. Dent.
- Janowitz, Morris. 1975. "Sociological Theory and Social Control." *American Journal of Sociology* 81 (1): 82.
- Jeffs, Rachel. 2023. *Min far sektlederen. En sand historie*. Lind & Co. E-bog.
- Kent, Stephen A. 1990. "Deviance Labelling and Normative Strategies in the Canadian 'New Religions/Countercult' Debate." *Canadian Journal of Sociology*, 15 (4): 393–416. DOI: <https://doi.org/10.2307/3341128>.

- Lalich, Janja and Madeleine Landau, Tobias. 2006. *Take Back Your Life: Recovering from Cults and Abusive Relationships*. 2. ed. Bay Tree.
- Liversage, Anika. 2018. "Metoder i arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol." VIVE. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Liversage, Anika, og Jesper Petersen. 2020. "Etniske minoritetskvinder og skilsmisse: med fokus på muslimske praksisser." VIVE. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Liversage, Anika, & Özkaya, B. 2021. "At falde fra – beretninger om religiøst frafald på tværs af majoritetsdanske og minoritetsetniske miljøer." *Dansk sociologi* 3 (32): 9–29. DOI: <https://doi.org/10.22439/dansoc.v32i3.6731>.
- Lucke, Doris Mathilde. 2014. "Kontrolle, soziale." In *Wörterbuch der Soziologie*, Hrsg. Günter En-druweit, Gisela Trommsdorff, und Nicole Burzan, 245–248. Konstanz: UTB.
- Lyon, D. 2001. *Surveillance Society: Monitoring Everyday Life*. Open University Press.
- Mannheim, Karl. 1940. *Man and Society in an Age of Reconstruction: Studies in Modern Social Structure*. Harcourt, Brace and Company.
- Mead, George Herbert. 1925. "The Genesis of the Self and Social Control." *International Journal of Ethics* 35 (3): 251–77. DOI: <https://doi.org/10.1086/intejethi.35.3.2377274>.
- Parsons, Talcott. 1951. *The Social System*. The Free Press.
- Rambøll. 2019. "Kvalitativ undersøgelse af karakteren af og årsager til negativ social kontrol på ungdomsuddannelse." Styrelsen for Undervisning og Kvalitet.
- Richardson, James T., and Stuart A. Wright, (eds.). 2011. *Saints Under Siege: The Texas State Raid on the Fundamentalist Latter Day Saints*. New York University Press. DOI: <https://doi.org/10.18574/9780814795309>.
- Ross, Edward Alsworth. 1896. "Social Control." *American Journal of Sociology* 1 (5): 513–535. DOI: <https://doi.org/10.1086/210551>.
- Ross, Edward Alsworth. 1901. *Social Control: A Survey of the Foundations of Order*. Macmillan.
- Rousseau, Jean Jacques. 2007. *Samfundskontrakten eller Statsrettens principper*. Det lille Forlag.
- Singelstein, Tobias, & Peer Stolle. 2012. *Die Sicherheitsgesellschaft. Soziale Kontrolle im 21. Jahrhundert*. Wiesbaden: VS.
- Slot, Line Vikkelsø. 2017. "Ekstrem social kontrol." Institut for menneskerettigheder.
- Small, Albion Woodbury & Vincent, George Edgar. 1894. *An Introduction to the Study of Society*. American Book Company.
- Straus, Roger. 1986. "Scientology 'Ethics': Deceit, Identity and Social Control in a Cult-Like Social World." *Symbolic Interaction* 9 (1): 67–82. DOI: <https://doi.org/10.1525/si.1986.9.1.67>.
- Styrelsen for International Rekruttering (SIRI). 2023. *Æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol*. Udlændinge- og Integrationsministeriet. Styrelsen for International Rekruttering. <https://nc-maerk.dk/media/11435/haandbog-til-raadgivning-paa-voksenomraadet.pdf>
- Troeltsch, Ernst. 1912. *Die Soziallehren der christlichen Kirchen und Gruppen*. Neudruck der Ausgabe Tübingen.
- Vincent, George. 1896. "The Province of Sociology." *American Journal of Sociology* 1 (4): 473–91. DOI: <https://doi.org/10.1086/210541>.
- Wernick, Andrew. 2001. *Auguste Comte and the Religion of Humanity: The Post-Theistic Program of French Social Theory*. Cambridge University Press.
- Whitsett, Doni, and Stephen A. Kent. 2003. "Cults and Families." *Families in Society* 84 (4): 491–502. DOI: <https://doi.org/10.1606/1044-3894.147>.